

Asia: VNS 12/2025 vp Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko, ti 7.4.2026 klo 10.00 (VNS 12/2025 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Hilikka Vihinen

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Selonteossa on perusteellinen kuvaus maaseutupoliitiikan kansallisista ja kansainvälisistä lähtökohdista ja Suomen maaseudun nykytilasta. Se sisältää myös vertailuja keskeisistä maaseudun kuvaajista eri maissa, ja asettaa suomalaisen maaseutupoliitiikan kansainväliseen kokonaisuuteen. Selontekoteksti ja sen laajempi tilannekuva (Husberg ym. 2026) ovat kattavin saatavissa oleva tietopaketti Suomen maaseudusta. Sitä kannattaa jatkossa hyödyntää laajasti tausta-ainioston kaikessa maaseutua koskevassa politiikkavalmistelussa ja päätöksenteossa.

Selonteko on järeä politiikkaväline, sillä se viitoittaa alan politiikkaa pitkälle tulevaisuuteen. Olennaista on koko Eduskunnan tahtotila ja konkreettinen tavoitteellisuus, kun päätetään toimenpiteistä sekä tavoista ja aikataulusta niiden toimeenpanemiseksi.

2 Lausunto

Selonteon pääviesti on yksinkertainen: maaseudulla asuminen ja toimiminen rakentuu eri tavoin kuin kaupungeissa. Se ei ole siitä syystä huonompaa eikä parempaa, ainoastaan erilaista. Siitä seuraa, että samasta toimenpiteestä tai politiikkavälineestä ei seuraa samanlaista tulosta kaupungissa ja maaseudulla, vaan saman tavoitteen toteuttamiseksi pitää olla eri välineet. Keskitetyt ratkaisut hajautetussa rakenteessa ovat yhtä tehottomia ja kalliita kuin hajautetut ratkaisut keskitetyssä rakenteessa.

Selonteon mukaan laaja maaseutu on voimavara, jota pitää osata vaalia ja hyödyntää siinä kuin muitakin kansallisia resursseja. Maaseutu myös muuttuu kuten muutkin aluetyypit. Tällä hetkellä maaseudulla muuttuvat niin asuminen kuin elinkeinotkin. Osa kielteisestä kehityksestä on omaa tekoamme, mihin voimme itse vaikuttaa. Väistämättömien haasteiden kohdalla auttaa joustava reagoiminen maaseutuosaamiseen nojaten. Ajantasainen maaseututieto on molempien perusta.

Maaseudun tulevaa kehitystä, kuten koko Suomen tulevaisuutta, leimaa kansainvälisenä ilmiönä vahvistuva väestön liikkuvuus. Suomessa sen ohessa yleistyy monipaikkaisuus sekä asumisessa, omistamisessa että kausittaisessa työnteossa. Monipaikkaisuus tarkoittaa, että maaseudusta ja kaupungeista tulee yhä useammin osa-aikaisesti asuttuja, joskin maaseudulla suhteellinen vaikutus on suurempi. Monipaikkaisuus on myönteistä sikäli, kun se on vapaaehtoista ja lisää hyvinvointia, kuten tällä hetkellä on enimmäkseen tilanne. Lisääntynyt

31.3.2026

väestön liikkuvuus edellyttää ensinnäkin monipaikkaisuuden parempaa tilastointia, mikä helpottaa infrastruktuurin ja palvelujen osuvampaa suunnittelua. Toiseksi lisääntyvä liikkuvuus vaatii joustavia palveluratkaisuja, joita pystytään muuttamaan vastaamaan vakinaisten asukkaiden lisäksi myös kausittaista kysyntää.

Suomen kansantalous alisuoriutuu, ja yksi syy on, ettei maaseudun taloutta ymmärretä. Selonteossa todetaan tutkimukseen perustuen, miten valtion julkinen rahoitus kohdentuu eri painoituksin erilaisille alueille: elinvoimaa uudistavaa rahoitusta (kuten koulutuksen rahoitus, TKI-rahoitus, julkiset hankinnat ja valtion työpaikat) ohjautuu kaupunkiin. Maaseudulle kohdentuu ensisijaisesti ylläpitävää tukea (sosiaalietuudet ja maatalouden suorat tuet sekä valtionosuudet). Ylläpitävä rahoitus ei tue talouden rakenteiden uudistumista, mikä on välttämätöntä kaikille aluetalouksille. Tutkimuksen mukaan valtio on myös vetäytynyt maaseudulta yksityistä sektoria nopeammin. Maaseudun talouden rakenteiden uudistamiseksi tarvitaan paikkaperustaista ja aluetietoista politiikan suunnittelua, toimeenpanoa ja seurantaa: maaseudun pienet ja keskisuuret yritykset tunnistavaa TKI-rahoitusta, julkisten hankintojen mahdollistamista maaseudun yritysten mittakaavassa, sekä paikkariippumattoman työn edistämistä julkisella sektorilla.

Maaseudun kokonaistaloudellinen potentiaali ei toteudu raaka-ainereservinä, mikä on lisäksi este maaseudun, sen luonnon ja ekosysteemien hyvinvointihyödyn realisoimiselle. Maaseudun taloudessa on otettava lähtökohdaksi jalostusarvon nostaminen, sen pääasiassa pienet ja keskisuuret yritykset, koulutuksen ja yritysten yhteistyö, julkisten toimien yhteensovittaminen talouden rakenteiden uudistamisen kanssa (esim. luonnon ennallistaminen paikkaperustaisesti maa- ja metsätilojen tilusjärjestelyjen kanssa), sekä biotalouden kestävä symbioosi alueen muiden toimialojen, kuten valmistavan teollisuuden ja palvelujen, sekä asukkaiden kanssa. Lisäksi tulee välttää toimialoiltaan yksipuolisten paikallistalouksien syntymistä. Maaseudun taloudessa on myös otettava huomioon, että suurempi osa työllisistä on yrittäjiä tai itsensätyöllistäjiä, kaupungeissa palkansaajien ryhmä on suurempi kuin maaseudulla.

Selonteossa korostetaan oikeasuuntaisesti jalostusarvon nostamista maaseudun taloudessa, mikä on välttämätöntä talouden rakenteiden uusiutumiseksi. Maaseudun talous rakentuu pienempien yritysten varaan kuin kaupungeissa, ja politiikkatoimienkin on tunnistettava erityisesti näiden yritysten tarpeet ja toimintatapa. Maaseudulla on tällä hetkellä noin 42 000 maatilaa, ja niiden lukumäärä tulee ennusteiden mukaan edelleen laskemaan. Muita yrityksiä on noin 70 000. Aluetaloutta vahvistaa yritysten ja toimialojen symbioottinen yhteistoiminta esimerkiksi kiertotalouden ja alihankintaketjujen kautta. Maaseudulle kohdistuvassa TKI-toiminnassa yksi painopiste tulisi olla ratkaisujen skaalautuvuus.

Selonteossa todetaan, että osaavan työvoiman saanti on maaseutuyritysten pullonkaula. Elinkelpoisia yrityksiä jätetään laajentamatta ja ajetaan alas, kun työvoiman hankinta käy ylivoimaiseksi. Täydennyskoulutus, muutokoulutus, aikuiskoulutuksen saatavuus ja jatkuva osaamisen päivittäminen tulee olla maaseudun yritysten ja työvoiman ulottuvilla. Ammatilliset oppilaitokset ovat aluetalouden ankkuri-instituutioita, ja niitä on keskitettäessä lopetettu nimenomaan maaseudulta. Osa maaseudun nuorista, etenkin pojista, jää sekä koulutuksen että työn ulkopuolelle, sillä opintojen jatkaminen esimerkiksi

31.3.2026

ammattipiirissä tarkoittaisi muuttamista asuntolaan toiselle paikkakunnalle. Tämä on esimerkki keskitetyn ratkaisun ei-toivotuista vaikutuksista hajautettuun rakenteeseen.

Selonteossa kiinnitetään huomiota eräisiin maaseudun talouden kannalta relevantteihin sovelluksiin, jotka ovat jääneet meillä kansainvälisesti verrattuna vaatimattomiksi. EU:n komissio on toistuvasti pitänyt esillä yhteisötaloutta erityisesti maaseudulle sopivana yrittäjyytenä esimerkiksi palvelujen tuotannossa tukemaan kasvua ja innovointia. Kuten Suosituksessa 8 esitetään, se tarjoaa uudenlaisen yritysrakenteen kestävyysmurroksen käytännön toteutukseen maaseudulla. Myös yleishyödyllisten taloudellisten palvelujen (SGEI) ja yleishyödyllisten palvelujen (SGL) tarkempi ja laajempi käyttö välttämättömien palvelujen turvaamisessa tukisi maaseudun talouden rakenteiden uudistumista ja vahvistamista.

Selonteossa kiinnitetään huomiota kokonaisturvallisuuteen ja huoltovarmuuteen. Heikentyvä kokonaisturvallisuus nostaa esille hajautettujen rakenteiden kriisikestävyyden ja joustavuuden. Kaikessa päätöksenteossa, niin infrastruktuurissa, elintarvike- ja vesihuollossa, energiaratkaisuissa, palvelujen järjestämisessä kuin asumisessakin on syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei tahattomasti murenneta maaseudun toimivia järjestelmiä. Jo covid 19 -pandemian aikana maaseutu osoitti suurempaa resilienssiä kuin kaupungit. Monissa tapauksissa maaseudulla toimiva menettely ei ole ainakaan kalliimpi, sillä se rakentuu usein kansalaisten ja heidän yhteisöjensä osapanokselle, mutta se vaatii paikallisen räätälöinnin sallimista.

Luonnonvarakeskus pitää kaikkia selonteon viittä tavoitekokonaisuutta tärkeinä ja hyvin muotoiltuina ja katsoo, että kaikissa on olennaista lähteä välittömästi liikkeelle. Ajantasaisen digitaalisen ja fyysisen saavutettavuuden tavoite on kaiken maaseudulla tapahtuvan toiminnan perusta. Tavoite 2 koskee edellä käsiteltyä talouden rakenteiden uudistamista sen potentiaalini täysimääräiseksi hyödyntämiseksi. Tutkimuslaitoksena Luonnonvarakeskus haluaa kiinnittää erityistä huomiota TKI-toimintaan maaseudun keskeisillä toimialoilla. TKI-toiminta edellyttää yrityksiltä aina myös omaa panosta, ja kuten Selonteossa kuvataan, maaseudun omaisuuserien vakuusarvot määritetään pankeissa tällä hetkellä niin alhaisiksi, että kipeästi tarvittavia investointeja jää tekemättä. Tähän tulisi puuttua välittömästi. Maaseudun toimintakyvyn vahvistamisessa paikallisen osallisuuden, oikeudenmukaisuuden ja hyväksyttävyyden varmistaminen (Suositus 12) ovat vahvasti esillä myös Luonnonvarakeskuksen työssä kestävyyssiirtymän toteuttamiseksi.

Luonnonvarakeskus painottaa Tavoitteen 4 ja Suosituksen 22 mukaista Maaseutuvaikutusten arvioinnin säännönmukaistamista ja siihen liittyvää maaseututiedon kattavaa kokoamista ja käyttöä yhtenä Selonteon perustavimmista ehdotuksista. Luonnonvarakeskus on käytettävissä maaseutuseurantatiedon kokoamiseksi (Suositus 16). Monipaikkaisuuden tilastointi ja seuranta (Suositus 18) ovat välttämättömiä maaseudun kehityksen ymmärtämiseksi. Kansallisen kaupunki-maaseutuluokituksen käyttö tilastolaitosten tietopalveluissa (Suositus 20) on edellytys Maaseutuvaikutusten arvioinnin vaikuttavuudelle. Viimeinen tavoite terävöittää ja vahvistaa maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää on ajankohtainen, ja siinä esitetyt tavoitteet konkreettisia ja johdonmukainen lopputulema Selonteossa edellä esitetyille tilannekuvalle.

3 Lausunnon tiivistelmä

Selonteossa on perusteellinen kuvaus maaseutupolitiikan kansallisista ja kansainvälisistä lähtökohdista ja Suomen maaseudun nykytilasta. Sitä kannattaa jatkossa hyödyntää laajasti tausta-ainiestona kaikessa maaseutua koskevassa politiikkavalmistelussa ja päätöksenteossa.

Maaseudulla muuttuu tällä hetkellä väestön tapa käyttää tilaa samaan aikaan kun toimialoilla ja elinkeinoissa tapahtuu muutoksia. Ajantasainen seurantatieto ja maaseutuvaikutusten arviointi ovat perustavanlaatuisia välineitä muutoksessa. Maaseutu ei ole raaka-ainevarasto, vaan sen talouden potentiaali on konkretisoitavissa, sillä sen vahvuuksista on kasvavaa kysyntää. Kyse on sekä korkeamman jalostusasteen tuotannollisesta toiminnasta että maaseudun aineettomien resurssien kestävästä hyödyntämisestä maaseudulle ominaisessa hajautetussa rakenteessa. Poliittikkatoimia tulee kohdentaa aiempaa enemmän maaseudun talouden rakenteiden uusiutumiseen.

Ilman ajantasaista tietoa ja maaseutuun soveltuvia politiikkavälineitä maaseudun potentiaali jää toteutumatta. Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) on syytä säännönmukaistaa sekä valtion että alueiden toimien suunnitteluun, päätöksentekoon että toimeenpanoon ja evaluointiin. Se edellyttää nykyisellään hajanaisen maaseututiedon kokoamista ja ajantasaista esittämistä käyttäjätavallisella tavalla.

Jani Lehto

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 31.03.2026 klo 08:09:22.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Hilkka Vihinen
Hilkka Vihinen

Liitteet:

Tiedoksi: